

Отримано: 28 листопада 2016 р.

Прорецензовано: 02 грудня 2016 р.

Прийнято до друку: 08 грудня 2016 р.

Жук О. С. Оцінка стану та структури активів підприємства / О. С. Жук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. – № 3(31). – С. 16–20.

УДК: 338.32.053.4

JEL-класифікація: D 24

Жук Оксана Степанівна,
магістрантка, Національний університет «Острозька академія»

ОЦІНКА СТАНУ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено сутність активів підприємства відповідно до основ бухгалтерського обліку. Запропоновано поетапний алгоритм дослідження складу та структури майна підприємства. На прикладі одного з підприємств України здійснено аналіз динаміки складових майна та досліджено його структуру в розрізі оборотних та необоротних активів. Також оцінено стан та ефективність використання основних засобів досліджуваного підприємства.

Ключові слова: активи, оборотні та необоротні активи, баланс, майно підприємства.

Жук Оксана Степановна,
магістрантка, Национальный университет «Острожская академия»

ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ И СТРУКТУРЫ АКТИВОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье определена сущность активов предприятия в соответствии с основами бухгалтерского учета. Предложено поэтапный алгоритм исследования состава и структуры имущества предприятий. На примере одного из предприятий Украины осуществлен анализ динамики составляющих имущества предприятия и исследована структура в разрезе оборотных и необоротных активов. Также оценено состояние и эффективность использования основных средств исследуемого предприятия.

Ключевые слова: активы, оборотные и внеоборотные активы, баланс, имущество предприятия.

Oksana Zhuk,
magister, National University «Ostroh academy»

EVALUATION OF THE COMPOSITION AND STRUCTURE OF COMPANY'S ASSETS

The article defines the essence of the company's assets in accordance with the accounting. Proposed a stepwise studies algorithm of the composition and structure of the company's assets. The analysis of the dynamics of the assets components is carried out for one of the ukrainian enterprises and studied its structure in the context of current and non-current assets. Also it assesses the status and effectiveness of the fixed assets for the investigated company.

Key words: assets, current and non-current assets, the balance, the estate of company.

Постановка проблеми. У сучасних умовах здійснення господарської діяльності підприємства зацікавлені в належному стані та відповідній структурі активів для отримання найбільшого економічного ефекту. Проблема в досягненні раціональної структури активів підприємств вимагає ретельнішого вивчення співвідношення оборотних та необоротних активів. Значної уваги потребує здійснення аналізу ефективності використання основних засобів із метою виявлення резервів підвищення виробничої потужності діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню поняття активів, дослідженню їх стану та ефективності використання присвячені роботи таких учених-економістів, як: І. О. Бланк [2], Т. В. Момот [3], А. М. Поддєрьогін [6], А. В. Савицька [5], В. М. Шелудько [8] та інші. Однак у більшості досліджень увага акцентується на окремих складових активів підприємства, тоді як ефективність діяльності визначається станом та структурою всього майна підприємства. Тому, враховуючи динамічний розвиток ринкових перетворень, виникає необхідність у розробці нових підходів щодо дослідження стану та структури майна підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці нових підходів щодо оцінки стану та структури активів підприємства на основі вивчення теоретичних та практичних аспектів обраної проблематики.

Для дослідження обраної проблематики було поставлено ряд завдань, зокрема: розкрити сутність активів підприємства; дослідити структуру активів підприємства (на прикладі ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика»); оцінити стан майна досліджуваного підприємства; провести аналіз ефективності використання основних засобів тощо.

Виклад основного матеріалу. Основою здійснення господарської діяльності кожного підприємства є активи. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому [4].

Дослідження стану та структури активів підприємства є різноплановим процесом, тому, згідно з О. Я. Базилінською, варто розділити на такі етапи [1]:

- 1) вертикальний та горизонтальний аналіз активів;
- 2) аналіз коефіцієнтів структури активів;
- 3) аналіз оборотних та необоротних активів;
- 4) якісна характеристика основних засобів.

Дослідження стану активів підприємства варто починати із проведення вертикального та горизонтального аналізу. На цій стадії аналізу формується уявлення про діяльність підприємства, виявляються зміни у складі його майна і джерелах, встановлюються взаємозв'язки різних показників.

Як стверджує Т. В. Момот, вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства, показники структури розраховуються у відсотках до валюти балансу [3]. Горизонтальний аналіз звітності полягає в побудові однієї чи кількох аналітичних таблиць, у яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження).

На прикладі ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» проведемо структурно-динамічний аналіз активів за 2013-2015 роки (табл. 1)

Таблиця 1

**Аналіз складу, структури та динаміки активів
ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» за 2013–2015 роки**

Показники	2013 рік		2014 рік		2015 рік		Темп приросту, %	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2014-2013 pp.	2015-2014 pp.
Необоротні активи	5181	34,17	4060	17,21	3181	20,03	-21,64	-21,65
Оборотні активи	9981	65,83	19530	82,79	12702	79,97	95,67	-34,96
Баланс	15162	100,00	23590	100,00	15883	100,00	55,59	-32,67

Джерело: [7].

Згідно із даними таблиці 1 загальна вартість майна у 2014 році зросла на 55,59%, тоді як у 2015 році зменшилась на 32,67%. Загалом зменшення валюти балансу у 2015 році оцінюється негативно, оскільки зменшилися можливості підприємства для виробництва продукції. Розглянемо причини, що вплинули на зміни валюти балансу. Так, відповідно до проведеного аналізу зменшення майна підприємства спричинено скороченням вартості оборотних активів на 34,96% та необоротних на 21,65% у 2015 році.

Проаналізуємо структуру активів підприємства на основі коефіцієнтів постійності та мобільності, співвідношення оборотних і необоротних активів (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка показників структури активів
ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» за 2013-2015 роки**

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Абсолютний приріст, тис. грн	
				2014-2013 pp.	2015-2014 pp.
Коефіцієнт постійності	0,34	0,17	0,20	-0,17	0,03
Коефіцієнт мобільності	0,66	0,83	0,80	0,17	-0,03
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,93	4,81	3,99	2,88	-0,82

Джерело: [7].

Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів має неоднозначну тенденцію зміни, якщо у 2014 році він збільшився на 2,88 і становив 4,81, то у 2015 році зменшився до 3,99. Зменшення показника у 2015 році оцінюється негативно, оскільки може свідчити про зниження ліквідності балансу. Коефіцієнт постійності вказує нам на частку необоротних активів у майні підприємства. Як бачимо, показник також неоднозначно змінювався, позитивним оцінюється його зростання у 2015 році, оскільки свідчить про зростання виробничого потенціалу підприємства. Оберненим показником до коефіцієнту постійності є коефіцієнт мобільності, який протягом усього періоду є доволі високим і вказує на те, що майно підприємства може змінити структуру протягом короткого періоду часу.

Після дослідження динаміки балансу підприємства та його структури доцільно дослідити склад кожного розділу активів. Так, до оборотних активів підприємства входять: запаси; дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість; гроші та їх еквіваленти (табл. 3).

Таблиця 3

**Динаміка та структура оборотних активів
ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» за 2013-2015 роки**

Показники	2013 рік		2014 рік		2015 рік		Темп приросту, %	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2014-2013 рр.	2015-2014 рр.
Запаси	2259	22,63	641	3,28	77	0,61	-71,62	-87,99
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	3758	37,65	14559	74,55	8560	67,39	287,41	-41,20
Дебіторська заборгованість за розрахунками	438	4,39	483	2,47	96	0,76	10,27	-80,12
Інша поточна дебіторська заборгованість	3502	35,09	3840	19,66	3964	31,21	9,65	3,23
Гроші та їх еквіваленти	24	0,24	7	0,04	5	0,04	-70,83	-28,57
Всього	9981	100,00	19530	100,00	12702	100,00	95,67	-34,96

Джерело: [7].

Найбільший внесок у формування оборотних активів підприємства зробила дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Її частка у структурі на кінець досліджуваного періоду складала 67,39%. Відведення значної суми коштів у дебіторську заборгованість може призвести до фінансових ускладнень, підприємство може відчувати нестачу коштів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, розрахунків із бюджетом та постачальниками.

Щодо динаміки дебіторської заборгованості, то відбулося її скорочення у 2015 році на 41,40% (5999 тис. грн). Скорочення абсолютної суми дебіторської заборгованості можна оцінювати неоднозначно. З одного боку, її зменшення може бути результатом погашення зобов'язань клієнтами та повернення споживчих кредитів, зростання платоспроможності покупців. Однак, із другого боку, зменшення дебіторської заборгованості може виникнути внаслідок скорочення господарської діяльності та зменшення клієнтської бази підприємства, що, з огляду на зменшення вартості майна підприємства, є більш імовірним.

Також спостерігалось скорочення дебіторської заборгованості за розрахунками у 2015 році на 80,12% (387 тис. грн). Таку тенденцію оцінюють позитивно, оскільки зменшився обсяг коштів, що вилучається із обороту підприємства.

Протягом усього періоду відбувалось різке зменшення запасів підприємства. За результатами 2014 року їх сума зменшилась на 1618 тис. грн (71,62%), а у 2015 році – на 564 тис. грн (87,99%). Така тенденція ще раз підтверджує, що підприємство скорочує господарську діяльність та зменшує обсяги виробництва продукції.

Як відомо, фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від стану грошових коштів і їх сума повинна бути такою, щоб її вистачало для покриття всіх першочергових платежів. Відповідно до нашого дослідження грошові кошти та їх еквіваленти зменшились у 2014 році на 70,83% та у 2015 році 28,57%, тому на кінець досліджуваного періоду їх абсолютна сума становила лише 5 тис. грн. Це оцінюють негативно, оскільки гроші та еквіваленти є наймобільнішими активами підприємства, тому воно може мати труднощі із здійсненням поточних розрахунків із контрагентами.

Зросла лише інша поточна дебіторська заборгованість у 2014 році на 9,65% і у 2015 році на 3,23%, що за даних умов є негативним і може бути причиною погіршення платоспроможності підприємства.

Щодо необоротних активів ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика», то до їх складу входять нематеріальні активи та основні засоби. Їх структурно-динамічний аналіз подано в таблиці 4.

Як уже зазначалося, протягом усього досліджуваного періоду спостерігається скорочення обсягу необоротних активів. Так, обсяг основних засобів підприємства у 2014 році скоротився на 21,58%, у 2015 році – на 21,60% і становив 3165 тис. грн. Нематеріальні активи підприємства теж зменшились у 2014 році на 30,30%, і у 2015 році на 30,43%, у результаті їх вартість за підсумками періоду становить усього 16 тис. грн.

Таблиця 4

**Динаміка складу та структури необоротних активів
ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» за 2013-2015 роки**

Показники	2013 рік		2014 рік		2015 рік		Темп приросту, %	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2014-2013 рр.	2015-2014 рр.
Нематеріальні активи	33	0,64	23	0,57	16	0,50	-30,30	-30,43
Основні засоби	5148	99,36	4037	99,43	3165	99,50	-21,58	-21,60
Всього	5181	100,00	4060	100,00	3181	100,00	-21,64	-21,65

Джерело: [7].

Досліджуючи необоротні активи підприємства, значну увагу варто приділити основним засобам, оскільки їх частка у структурі необоротних активів складає 98%, тому прогресивність та технічний стан основних засобів визначають потенційні можливості виробництва, його потужність.

У таблиці 5 проведено аналіз основних засобів для ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» за 2013-2015 роки.

Таблиця 5

**Динаміка показників стану та ефективності використання основних засобів
ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» за 2013-2015 роки**

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Абсолютний приріст, тис. грн	
				2014-2013 рр.	2015-2014 рр.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,64	0,07	0,73	0,06	0,03
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,36	0,03	0,27	-0,06	-0,03
Фондоозброєність, грн	13,76	12,55	9,84	-1,22	-2,71
Технічноозброєність, грн	63,05	52,94	53,92	-10,11	0,98
Фондомісткість, грн	0,12	0,02	0,02	-0,10	0,00
Фондовіддача, грн	8,24	9,33	2,70	1,09	-6,63
Рентабельність ОЗ	0,28	0,01	0,08	-0,28	0,07

Джерело: [7].

Згідно з даними, частка придатних основних засобів на підприємстві значно зменшилась у динаміці: у 2014 році на 0,06, у 2015 році – на 0,03 і за підсумками 2015 року лише 27% основних засобів є придатними для використання, тоді як вартість непридатних становить 73%. Така тенденція є негативною, оскільки основні засоби є застарілими і потребують оновлення, модернізації.

За досліджуваній період спостерігалось зменшення фондоозброєності із 13,76 грн до 9,84 грн, тобто зменшилась вартість основних засобів, що припадає на одного працівника. Негативно оцінюється зменшення фондовіддачі у 2015 році на 6,63, адже це свідчить про зменшення обсягу виробленої продукції, що припадає на 1 грн основних засобів.

Рентабельність використання основних засобів неоднозначно змінювалась, якщо у 2014 році зменшилась на 0,28, то у 2015 році зросла на 0,07. Позитивно оцінюють зростання рентабельності, оскільки збільшився обсяг прибутку, що припадає на кожен 1 грн використаних основних засобів, однак порівняно із 2013 роком, рентабельність основних засобів є доволі низькою.

Висновки. Дослідження стану та структури активів є різноплановим процесом, оскільки під час його здійснення необхідно дати оцінку обсягу, структури та динаміки оборотних та необоротних активів, вивчити технічний стан основних засобів, темпів, форм і способів їх оновлення; визначити рівень використання основних засобів і факторів, що на нього впливають тощо. Здійснивши аналіз стану та структури активів на прикладі ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика» за 2013-2015 роки, ми виявили, що на підприємстві спостерігалось скорочення вартості балансу у 2015 році. Основною причиною такої негативною тенденції є зниження суми оборотних активів на 34,96% у 2015 році, також зменшення необоротних активів на 21,65%. Щодо стану основних засобів, то більша їх частина непридатна для використання та потребує оновлення й модернізації, тому зменшилась ефективність використання основних засобів.

Література:

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посіб. / О. Я. Базилінська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
2. Бланк І. О. Управління активами на капіталом підприємства / І. А. Бланк. – К. : Ніка-центр, Єльга, 2003. – 448 с.
3. Момот Т. В. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз» / Т. В. Момот. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 183 с.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2004. – 654 с.
6. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. ; За ред. А. М. Поддєрьогіна. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.
7. Фінансова звітність ПАТ «Рівненська кондитерська фабрика – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua/db/participant/00382214>.
8. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / В. М. Шелудько. – К. : Знання-Прес, 2002. – 535 с.